

„Sárról nem volt szó...!” (1. rész)

Túratervezés a kockázatelemzés és kockázatkezelés módszerével

Bányai Sándor

a „Kalandok és álmok...” Szabadidő-pedagógiai és Animációs Szakmai Műhely vezetője

Besnyi Szabolcs

Szabadidő-szervezők Egyesületének (SZASZ) elnöke, Bácskossuthfalva, Vajdaság

B
1.2
1

2006 júniusában egy, a Pilisben rendezett iskolai akadályversenyen három, 7 és 9 év közötti kislány túnt el 13.00 óra körül. Tizenhat órával később, másnap hajnalban 5 órakor találtak rájuk, 22 kilométerrel odébb, úgy, hogy összesen 420 ember kereste őket, terepjárókkal, kutyákkal és egy helikopterrel! Pedig csupán annyi történt, hogy elszakadtak két társuktól, mondván, hogy előresietnek... Akkor szerencsére nem történt katasztrófa. Hogy a mi túránkon ne ismétlődhessen meg hasonló eset, mindig meg kell vizsgálnunk, hogy a tervezés során eléggé körültekintően jártunk-e el! Cikkünk a körültekintő felkészüléshez kínál részletes útmutatást.

Tartalom	Oldal
1. A gyerekekkel foglalkozó szakemberek felelőssége	2
2. A komfortzóna elhagyása	4
3. A tervezés lépései	6
3.1 A célcsoport meghatározása	6
3.2 A túra nevelési és oktatási céljainak meghatározása	6
3.3 A szervezői csapat kialakítása	8
3.4 Az alapvető feltételek meghatározása	9
3.5 Kockázatelemzés és kockázatkezelés	9
3.6 A túra részletes programtervének és az előkészítő szakasz forgatókönyvének elkészítése, a feladatok kiosztása	26
3.7 Szakcsoportok létrehozása	27
3.8 A szállás kiválasztása	29
3.9 A költségvetés elkészítése	31
3.10 Válságterv, felkészülés a váratlan helyzetekre	31
3.11 Döntés	31
4. Ellenőrző lista	32
5. Melléklet	32

1. A gyerekekkel foglalkozó szakemberek felelőssége

A kockázatelemzés és kockázatkezelés jelentősége

Természetesen mindenki azt képzei, hogy rendkívüli helyzet, katasztrófafaközeli állapot vele (iskolájával, osztályával, gyerekeivel...) úgysem történhet meg. Különösen nem egy egyszerű kis akadályversenyen. Hiszen még sosem történt a környezetében hasonló. Ne csapjuk be magunkat, hiszen ez **bármivel megtörténhet!** A véletlent nem tudjuk kiiktatni! Éppen ezért kell mindent elkövetnünk, hogy minimálisra csökkentsük a belőle adódó kellemetlenségeket, illetve káros hatásait vagy következményeit igyekezzünk mérsékelni. **A kockázatelemzés és -kezelés módszere nem más, mint a bizonytalanul való egyenes szembenézés, az előre nem láthatóra való felkészülés és a preventív megközelítésmód a résztvevők maximális biztonságának megteremtése céljából.**

A kockázatok megelőzése és kezelése valamennyi felelősen gondolkodó vezető, szervező és résztvevő közös ügye – és **a vezetők felelőssége!** Ez a módszer önmagunk védelme szempontjából is hasznos és szükséges, továbbá nagyban hozzájárulhat az iskoláról szóló pozitív kép kialakításához, mely szerint csak előrelátó, felelősen gondolkodó szervezet képes és alkalmas egy program megszervezésére.

Nem kell megijedni! A baleseti statisztikák ismeretében kijelenthetjük, hogy veszélyesebb egy túrara autóval odajutni, mint azt végigcsinálni. Senkit sem elijeszteni akarunk tehát, hanem a megfelelő tervezés és szervezés fontosságát szeretnénk hangsúlyozni!

Vannak még túrázó gyerekek, fiatalok?

Skype, chat, play station, mp3, play back, wap. Vajon valóban csak ezek érdeklik a XXI. század gyermekeit? Vajon valóban igaz, hogy nem hajlandóak kimozdulni a számítógép mellől, felállni a plazmaképernyő elől? Satnya nemzedék, akik nem tudnak egy kilométert sem gyalogolni, nem képesek sem lelki, sem fizikai erőfeszítésekre, nincs kitartásuk? Nem tanulnak meg tábortüzet rakni, nem képesek megosztani egymással az utolsó falatjukat, nem igazodnak el egy turistatérképen?

Kezdjük önvizsgálattal a kérdés elemzését! Nézzük meg a mi felelősségünket abban, hogy a túrázás, természetjárás élményét és tapasztalatait a leginkább megfelelő módon ismerhesse meg az a generáció, amely már számtalan kihívás közül választhat nap mint nap! Hol a pedagógusok és más, gyerekekkel foglalkozó

szakemberek felelőssége a fiatal nemzedék természetszeretetre nevelésében? Mi vajon mindent megteszünk, hogy ezeket a nem múltó értékeket megismertessük velük? Hogyan reagálunk azokra a kihívásokra, amelyek ma érik tanulóinkat? Hogyan tudjuk megismertetni velük az általunk fontosnak tartott értékeket? Hogyan tegyünk versenyképpé egy kirándulást vagy túrát egy másik szabadidős rendezvénnyel vagy akár csak egy multimédiás játékkal szemben?

Mit kell tennünk ahhoz, hogy egy izgalmas, tapasztalásokban gazdag tanulási folyamat felkeltse tanítványaink érdeklődését, újat nyújtson nekik? Adrenalin, kaland, izgalom, egészséges életre való nevelés; mindez úgy, hogy a folyamat pozitív élményt jelentsen, és maximális biztonságban történjen. Lássuk, hogyan kell felkészülnünk, mire kell figyelni, mit kell tennünk nekünk, ha azt akarjuk, hogy a túrázás, a kirándulás, a természetjárás ne csupán tantárgyi tanulás, hanem annál tágabban értelmezve a mindennapi életben hasznosítható ezernyi ismeret megtanulásának valódi terepévé válhasson! Nem árt felfrissíteni vagy rendszerezni a tudásunkat – főleg, ha egy új kihívásokat jelentő területet ismerhetünk meg alaposabban!

Ehhez nyújtunk segítséget az alábbiakban, egy túraszervezéssel foglalkozó általános forgatókönyvvel, melyet reményeink szerint a kezdő és tapasztaltabb túrázók is sikerrel használhatnak. A használat során a forgatókönyv egyes elemeit ki kell bővíteni, más elemeket pedig akár el is lehet hagyni majd. Egyáltalán nem biztos, hogy mindig mindegyik lépését alkalmazni kell. De **ismerni, érteni, tudni** mindegyiket kötelező!

Mielőtt elmerülnénk a túraszervezés rejtjelmeiben, célszerűnek tartjuk két alapvető fogalom – a túra és a tábor – pontos értelmezését. Cikkünk szempontjából **túrának azt a szabadidős programot nevezzük, ahol a cél az Út maga, és ahol az élmények, kihívások, tanulási helyzetek egy közösen megtett út során érik a résztvevőket.** Tábornak tartjuk azt a rendezvényt, ahol elhagyjuk az otthon, az iskola környezetét, de az élmények, események többségükben egy adott, állandó helyszínhez köthetőek.

Cikkünk főként felsősök, középiskolások, fiatalok vagy felnőttek számára tervezett, hosszabb, fejlett együttműködést igénylő, tanulási szituációkban gazdag, szándékosan komoly fizikai-pszichikai kihívást jelentő túra¹ megszervezésének lépéseivel foglalkozik. Természetesen egy néhány órás könnyű természetbeni

1 A továbbiakban amikor túrát említünk, legtöbbször hagyományos „hátizsákos” gyalogtúrára gondolunk, tanácsaink jó része azonban egyéb kirándulások alkalmával is hasznosítható.

séta nem igényel ilyen komoly előkészületet, de talán kirándulásokhoz, egyszerűbb programokhoz is meríthető néhány hasznos ötlet az írásból, hiszen egy egynapos túra is lehet nagyszabású, ha az útvonal hossza, a terep nehézsége vagy a létszám azzá teszi!

2. A komfortzóna elhagyása

B
1.2
4

Egy ilyenfajta túra minden esetben együtt jár azzal, hogy a résztvevő gyerekekkel, fiatalokkal együtt kilépünk a jól ismert, megszokott kereteinkből, elhagyjuk „komfortzónánkat”, és egy olyan élettérbe érkezünk, amely kitűnő lehetőséget nyújt a tanulásra. Ez a tanulás mindenkitől jelentős testi és szellemi(!) erőfeszítést követel. Sokat profitálhatunk belőle, de természetesen ez egyfajta kockázatot is jelent. Kezelhető, vállalható, illetve megfelelő tervezéssel és szervezéssel kontrollálható ez a kockázat. Ismerkedjünk meg ennek lépéseivel anélkül, hogy akár felnagyítani, akár bagatellizálni akarnánk azokat!

A „**komfortzóna**” egyszerűen fogalmazva az a terület, az az élettér, amelyben az ember jól érzi magát. Ismerős környezet, kényelmes helyzetek, készségszintű, tapasztalatra épülő megoldások. Mindenki – gyerek és felnőtt egyaránt – arra törekszik, hogy ebben a zónában tartózkodjon, illetve rövid idő alatt ide jusson el, hiszen ez kevés energiabefektetés mellett teljes kényelmet és biztonságot nyújt, gyakorlatilag korlátlan időre. Legfeljebb néha kicsit unalmassá, rossz értelemben véve rutinszerűvé válik.

A mi túránk célja, hogy a résztvevőket kimozdítsa ebből a komfortzónából, a következő „fázis”, az úgynevezett „**tanulási zóna**” felé. Ez a terület vagy élettér már lényegesen több energia befektetését igényli attól, aki ebben tartózkodik. A többletenergia-befektetés nagyobb figyelem, élénkebb reakciók, koncentráltabb odafigyelés, magasabb teljesítmény formájában jelenik meg, ezért ez az a helyzet, ami tanulásra, új megoldások keresésére alkalmas. Nagyobb nyitottság jellemzi, anélkül hogy túl kockázatosnak éreznénk pozíciónkat. Ebben a szakaszban állunk készen új dolgok befogadására, kísérletezésre, korábban tanult készségek és jártasságok újszerű, kreatív alkalmazására, saját teljesítményünk határainak kitágítására. Többnyire hosszú távon is elviselhető, időnként azonban szükség van a komfortzóna nyújtotta pihentetőbb, feltöltődésre alkalmas pillanatokra is. A túra célja, hogy tartósan, illetve visszatérően előidézzon olyan helyzetet, amelynek során a résztvevők ebbe a helyzetbe kerülnek.

A túrának anélkül kell ezt elérnie, hogy túlságosan messze távolítaná a tanulási helyzetben lévőket a komfortos szituációtól. Legalábbis ne annyira messze, hogy az már negatív reakciókat váltson ki! Az ugyanis már egy újabb fázis, melynek neve: „**pánikzóna**”. Az ismeretlen fenyegetővé, a kényelmetlen kínossá válik, alkalmazkodás helyett menekülést, figyelem helyett bezárkózást, jobb teljesítmény helyett ijedtséget váltva ki. A koncentrált figyelem helyét átveszi a szorongás, a reakciók kiszámíthatatlanná válnak, a tudás kreatív felhasználását regresszió váltja fel. Hosszú távon fizikai és lelki tiltakozást vagy bezárkózást eredményez. Célunk ennek a területnek az elkerülése az előző tanulási zóna kitágítása mellett.

Hogy egy-egy pillanatban ki milyen élethelyzetben van éppen, az függ életkorától, korábbi tapasztalataitól, lelki beállítódásától, de legalább annyira társai hatásától is. Van, aki tökéletesen komfortosan érzi magát egy alacsony kényelmi fokozatú kulcsosházban, és van, aki fizikailag rosszul van tőle. Van, aki a legteljesebb koncentrációval uralja saját testét egy magas fa tetejére való felmászás közben, és leérkezve konstatálja magáról, hogy nem is tudta, hogy ennyire kitartó – tehát tanult valamit. És persze olyan gyerek is van, aki teljes pánikba esik, ha a reggeli kakaóját magának kell elkészítenie, nem beszélve annak a felelősségnek a súlyáról, amit társai ellátásának kötelezettsége ró rá.

A túra szervezőinek feladata a helyes egyensúly megtalálása ezek között a helyzetek között, szolgálva ezzel a résztvevők tanulását, fejlődését, gyarapodását. A megfelelő tervezés sokat tehet azért, hogy megtaláljuk a sokszor nehéz és bizonytalan utat, de előzetes terveinket pillanatonként próbának veti alá a résztvevők aktuális lelkiállapota, a néha ingatag, néha törékeny egyensúly. Nekünk pedig állandó készültségben kell lennünk, hogy megfelelően tudjunk reagálni bármilyen előre nem tervezett helyzetben is.

Mozgásterünket a megfelelő felkészüléssel növelhetjük a maximálisra, és ez adhat garanciát arra is, hogy maga a túravezető, a pedagógus vagy gyerekekkel foglalkozó szakember se kerüljön pánikhelyzetbe, hanem uralja a saját tanulási zónában történő cselekvéseit. Kezdjük tehát a felkészüléssel!

3. A tervezés lépései

Ne essünk abba a hibába, hogy az első ötletek felmerülése után a lelkesedés hevében azonnal elkezdjük szervezni a túrát! (Persze szívünk szerint nem is ezzel kezdenénk, hanem rögtön indulnánk is.) Nagyon sok kellemetlenségtől és kudarctól kímélhetjük meg magunkat, a szervezőket és nem utolsósorban a résztvevőket, ha mindenekelőtt a tervezéssel foglalkozunk. Ebben a szakaszban mérlegelhetjük, hogy az ötletünk tényleg elég jó-e ahhoz, hogy megvalósítsuk? Ha igen, akkor milyen cél eléréséért, kikkel, kiknek, hol, mikor, miből, milyen módon tegyük azt? Többek között ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásában segíthet ez a fejezet.

3.1 A célcsoport meghatározása

A céljainknak megfelelően határozzuk meg, jelöljük ki a célcsoportot, vagyis gondoljuk végig, kikkel, milyen összetételű csoporttal, mekkora létszámmal szeretnénk túrázni. Lehet ez egy állandó közösség (például osztály vagy szakkör) vagy egy alkalmi csapat. Ebben az esetben feltehetőleg nagyobb gondot kell fordítanunk a túra reklámozására, propagálására, ami még nem egyenlő a részletes tájékoztatással.

A célcsoportról hasznos – és túránk szempontjából szükséges is – tudni a csoport tagjainak életkorát, a csoport létszámát, a szociális kapcsolatok fejlettségének szintjét (például: mióta ismerik egymást, milyen szintű a csoporton belüli együttműködés, vannak-e feszültségek).

A minimális létszámot célszerű legalább 5 főre tervezni, hiszen az alatt igazából csoportról nem beszélhetünk. Biztonsági szempontból is helyesebb, hiszen egy esetleges sérülés esetén így ketten maradhatnak a sérülttel, és ketten tudnak segítségért menni. **Amennyiben a célcsoport gyerekekből áll, akkor minimum két felügyelő felnőttre is szükség van. 10 fő felett minden további 10 gyerekre még 1 felnőtt jelenléte szükséges** (20 gyerekre három felnőtt, 30 gyerekre négy...).

3.2 A túra nevelési és oktatási céljainak meghatározása

Egy-egy túrának nagyon komoly nevelési hatása van, és értékes oktatási tartalmakat hordozhat. Ne azért induljunk el, mert ez kötelességünk, hanem azért, mert egy speciális eszközt van módunk igénybe venni nevelési céljaink megvalósításának érdekében. Ilyen nevelési és oktatási cél lehet a közösségfejlesztés, az egyéni fejlesztés, a konkrét tárgyi tudás vagy ismeret elsajátítása

a palacsinta elkészítésétől a tájoló kezeléséig. Figyelem: **A túra célja nem egyenlő az úticéllal!**

A túra célja nem egyenlő a túra során megvalósítandó vagy végrehajtandó feladatok összességével sem! Megvalósítandó feladat lehet például egy bizonyos hely megtalálása, az önellátás megszervezése, egy különleges helyszínen fénykép készítése, egy ki-látó megmászsása. Ez azonban mind csupán eszköz a pedagógiai és oktatási célok elérésére! Ezeket a különbözőségeket egy egyszerű példával szemléltetjük:

Példa

- **Célcsoport**

Egy 26 főből álló kilencedikes osztály (18 lány, 8 fiú), a tanév végéhez közeledve, nyolc hónapja formálódó közösségként, néhány jónak nevezhető együttműködési alkalom után (például osztálykarácsony, két jól sikerült közös házibuli, egy közösségi munka, az osztályterem dekorálása), egyre több közös élménnyel

- **Nevelési célok**

Növekedjen a résztvevők kitartása, fejlődjön társaikhoz való viszonyuk, erősödjön a felelősségérzetük, és megerősítést kapjon vállalkozó kedvük.

- **Oktatási célok**

A résztvevők sajátítsák el a tájoló használatát, tanuljanak meg turisztatérképet olvasni, próbálják ki a szabadtéri tűzrakás és tűzgyújtás technikáját, tanuljanak meg paprikás krumplit készíteni.

- **Megvalósítandó feladatok a résztvevők számára**

- Az előzetesen közösen megtervezett útvonalon jussatok el a túra végpontjára!
- Gazdálkodjatok ésszerűen az idővel, legyen mindenki számára elfogadható a tempó, és szükség esetén legyenek megfelelő hosszúságú szünetek!
- Készüljön három különböző ponton 3 csoportkép, melyeken valamennyi résztvevő rajta van!
- Tanuljatok meg 3 új szabadtéri közösségi játékot!
- A túra végpontján főzzetek ebédre paprikás krumplit!
- Baleset és eltévedés nélkül jussatok haza!

- **Úticél, útvonal**

Budapest → Dömösi átkelő → Vadálló kövek → Prédikálószték → Dömösi átkelő → Budapest

Miután kipattant a fejünkben a túraszervezés ötlete, elsőként gondoljuk végig, hogy milyen rövid és hosszú távú pedagógiai célokat szeretnénk elérni magával a túrával, illetve a tervezés és szervezés folyamatával. Ez fontos feladat, mert a későbbiekben erre kell alapoznunk a további döntéseinket.

A célok meghatározásánál vegyük figyelembe, hogy a túra résztvevői mellett a résztvevők közössége mint csoport is sajátos módon profitálhat a folyamatból, illetve maguk a szervezők is sokat

tanulhatnak, fejlődhetnek. Végül maga az intézmény is gyakorolhat egy ilyenfajta tevékenység során.

Például:

Kinek a számára lehet hasznos?	Mit tanulhat, mit hasznosíthat belőle?
A résztvevő számára	Nevelési célok: nő a kitartása, fejlődik, változik társaihoz való viszonya, erősödik a felelősségérzete, vállalkozó kedve megerősítést kap. Oktatási célok: elsajátítja a tájoló használatát, megtanul térképet olvasni, kipróbálja a szabadtéri tűzrakás és tűzgyújtás technikáját, megtanul paprikás krumplit készíteni.
A csoport számára	Együttműködési helyzetek hatására erősödik az összetartozás, a csoportkohézió. Gyakorolja a tétellel bíró „éles” helyzetekben történő hatékony kommunikáció és döntéshozatal módszereit.
A vezető számára	Gyarapszik vezetői tapasztalata, fejlődik az együttműködési és döntéshozatali szituációkban való gyors reagálása, jobban megismeri a résztvevőket.
A szervezet számára	Növekszik a diákok elkötelezettsége, fejlődik az osztályfőnök, helyettese és a szaktanárok együttműködése, elkészül egy bárki által igénybe vehető, hasznosítható, általános szervezési forgatókönyv.

3.3 A szervezői csapat kialakítása

Állítsuk össze a szervezői csapatot! Már a tervezés szakaszától kezdve **érdeemes magukat a leendő résztvevőket is bevonni a szervezés folyamatába**, természetesen életkori sajátosságaiknak megfelelő felelősségi szinten és módszerekkel! A szervezésben partnereink lehetnek továbbá a szülők, más pedagógusok, külső szakemberek, volt diákok mint animátorok, ifik. A szervezői csapat létszámát és – ha lehetséges – nembeli összetételét is szabjuk a célcsoporthoz (életkornak, létszámnak, gyakorlottságnak és szociális fejlettségnek megfelelően). Mindenképpen nevezzük ki a főszervezőt! Az ő feladata, hogy elejétől végéig összefogja és megszervezze a túraszervezéssel járó teendőket, valamint hogy egy személyben feleljen mindenért. De ez korántsem azt jelenti, hogy mindent neki kell csinálnia!

Ötletbörze

Tartsunk a szervezőkkel és lehetőleg a későbbi résztvevők bevonásával is egy ötletbörzét, ahol magáról a túráról és a túra közbeni tevékenységekről gyűjtünk ötleteket, és mindenki bátran kifejezheti igényeit, elvárásait is. Ne feledjük, hogy minden ötlet

lehet jó – de legalábbis elindíthat további hasznos gondolatokat! Ne hurrogjunk le az elsőre rossznak tűnő ötletek adóit se, hallgassuk meg őket is türelmesen. Elegendő utólag kiértékelni az ötletbörze eredményét. Építsünk bátran a meglévő korábbi pozitív emlékekre, tapasztalatokra, és tanuljunk a negatív példákból!

3.4 Az alapvető feltételek meghatározása

Az eddigi ismeretek alapján határozzuk meg az alapvető technikai feltételeket, vagyis válasszunk

- úticélt (ügylve a kiindulási ponttól való távolságra – hogy ne utazással teljen a napunk –, a megközelíthetőségre, az újszerűsége),
- útvonalat (figyelembe véve a megteendő távolságot, szintkülönbséget, a terep nehézségét, kijelölt és kijelöletlen útvonalakat),
- időtartamot (legyen arányos a szabadban és az utazással töltött idő),
- időpontot.

Mindegyik feleljen meg céljainknak és a célcsoportnak, figyelembe véve a túrázók korát, tapasztalatát, fizikai és lelki terhelhetőségét és a csoport létszámát.

Válasszunk olyan útvonalat, ami lehetővé teszi alternatívák kialakítását, hogy szükséghelyzet esetén akár rövidíteni is tudjuk utunkat! Készítsünk útvonal-metszetet a térkép alapján (emelkedés-lejtés a távolság függvényében), ez segít a pihenőhelyek kiválasztásában és az időtervezésben.

3.5 Kockázatelemzés és kockázatkezelés

Maga a túra, valamint a kényelmi vagy komfortzóna elhagyása minden esetben kockázatot jelent. Célunk a megfelelő felkészülés és felkészítés erre a vállalható kockázatra. Ennek nem az elijesztés a hatékony eszköze. Épp ellenkezőleg, csak a racionális gondolkodás segít. Erre van szükség a tervezés, a szervezés és a lebonyolítás szakaszában, de akár a túra lezajlását követően is. A véletlen nem zárható ki egészen, de mi magunk mindent megtehetünk annak érdekében, hogy a dolgokat tudatosan befolyásoljuk a szándékainknak és terveinknek megfelelő irányba. Ez utóbbi igenis **rajtunk múlik!**

A kockázatelemzés szempontjából három különböző szintet kell megkülönböztetnünk:

- veszélyhelyzet
- incidens
- krízis

Veszélyhelyzetnek nevezünk minden olyan szituációt, ahol a résztvevők helyes és szabálykövető magatartása híján vagy annak ellenére olyan helyzet jön létre, amely fizikailag vagy pszichikailag veszélyeztetheti a túra résztvevőit, vezetőit, **majdnem balesetet okozva**. Ilyen lehet egy veszélyes sziklára történő, biztosítás nélküli, előre nem tervezett felmászás, egy helytelenül megrakott tábortűz, egy elfajuló vita vagy sértődés. A veszélyhelyzet a szerencsének vagy a résztvevők felelős gondolkodásának köszönhetően, illetve a vezetők vagy külső közreműködők határozott fellépésére szűnik meg anélkül, hogy nagyobb baj (baleset, személyi sérülés, anyagi kár, lelki törés) történne. A túra az eredeti célkitűzéseknek megfelelően folytatható.

Incidensről beszélünk, amikor valamelyik résztvevő vagy vezető sérülést (fizikai vagy lelki sérülést, esetleg anyagi kárt) szenved el, amely azonnali intézkedést igényel. **A baj megtörtént**, annak következményeivel számolni kell, reagálni kell rá. Ilyen lehet egy-egy vétlen lépésből eredő bokaficam, egy ismeretlen eredetű rosszullét a buszon, eltévedés, veszekedéssé fajuló nézetkülönbség. A túra abban az esetben folytatható, ha megfelelő módon tudjuk kezelni a kialakult helyzetet. Lehetséges, hogy bizonyos célkitűzéseinken változtatni kell (időbeosztás, úticél, útirány, nevelési, illetve oktatási célok).

Krízisnek nevezzük azt a súlyos helyzetet, amikor **olyan súlyos incidens következik be, amely lehetetlenné teszi a túra eredeti céloknak megfelelő folytatását**, illetve kizárja a további működést az előre eltervezett lépéseknek megfelelően. Ilyen lehet egy komoly sérüléssel járó baleset, fizikai erőszak, alkohol- vagy drogfogyasztás...

Az egyes kockázati tényezők veszélyességét értékelni a túra szervezőinek feladata, a túra konkrét célcsoportja céljainak, időtartamának és időpontjának, valamint útvonalának ismeretében. A minősítés egy háromfokozatú skálán történik az alacsony-közepes-magas kategóriák használatával. A minősítésnek megfelelően kell intenzívebben vagy kevésbé szigorúan foglalkozni a kérdéssel, és ez meghatározza a megelőzésre vagy megoldásra fordított energiát is. (Például 10 éves gyerekeknél az eltévedés veszélyét *magasra*, az alkoholfogyasztás veszélyét *alacsonyra* értékelhetjük. Természetesen mindezt csak a konkrét célcsoport és a túra többi jellemzőjének ismeretében állapíthatjuk meg!)

Szabadidő-kalauz – 2008. május

RAABE
TÁBOROZÁSOK

Ügyeljünk rá, hogy bármilyen esetet reálisan ítéljünk meg, és súlyosságának megfelelően kezeljük!

Az alább közölt táblázatokban példaként egy 24 fős középiskolás csoport számára szervezett, semmiféle extrém igénybevételt nem jelentő túra kockázatait elemezzük. Sem a terep, sem a megteendő távolság nem különleges. Áttekintjük, hogy mire nézve milyen kockázati tényezőket rejthet egy átlagos, két- vagy háromnapos, közepes nehézségű túra. Ezen kockázatok jelentős részét egy egynapos túra is magában hordozhatja. Öt területen végezzük az elemzést, ezek a következők:

- Lehetséges fizikai kockázatok a résztvevőkre és a vezetőkre nézve
- Lehetséges pszichikai kockázatok a résztvevőkre nézve
- Lehetséges pszichikai kockázatok a vezetőkre nézve
- Lehetséges kockázatok a csoportra, közösségre nézve
- Lehetséges kockázatok az intézményre (szervezetre) nézve

Lehetséges fizikai kockázatok a résztvevőkre és a vezetőkre nézve

Kockázati tényező	Veszélyessége	Lehetséges megelőzés a tervezés és szervezés során	Lehetséges megelőzés a túra közben (folyamatosan)	Mit lehet tenni, ha mégis bekövetkezik?	A túra utáni lehetséges eljárások
rossz fizikai kondíció, fizikai felkészültség	közepes	<ul style="list-style-type: none"> reális tervezés a célcsoport kondíciójának ismeretében fizikai követelmények csökkentése előtúra lebonyolítása alternatív útvonalak kialakítása kommunikáció az érintettekkel és szükség esetén a szülővel 	<ul style="list-style-type: none"> terhek, csomagok átvállalása több és hosszabb pihenő beiktatása kommunikáció az érintettekkel alternatív útvonalak használata 	<ul style="list-style-type: none"> a felkészülés hiányosságainak feltárása és megoldási lehetőségek felkutatása a fizikai kondíció szintjének tudatosítása, felülbírálata a fizikai kondíció javítása 	
rosszullét, megbetegedés	magas	<ul style="list-style-type: none"> egészségügyi felszerelés összeállítása egészségügyi adatlap kitöltése az étkezések megfelelő megtervezése és előkészítése mentőcsapat felállítása résztvevők felkészítése 	<ul style="list-style-type: none"> Csak teljesen egészséges résztvevő indulhat útnak! megfelelő mennyiségű, ellenőrzött, nem romlandó élelmiszer fogyasztása higiéniai követelmények betartása folyadék-utánpótlás 	<ul style="list-style-type: none"> szükség esetén hosszabb pihenő megfelelő gyógyszer útvonal módosítása súlyosabb esetben orvos, mentőt hívni szülőket értesíteni 	<ul style="list-style-type: none"> az okok felkutatása döntések újraértékelése egészségügyi felszerelés tartalmának kontrollálása egészségügyi adatlap tartalmának ellenőrzése, ha szükséges, korrekciója étkezések, nyersanyagok kontrollja tanulságok levonása

<p>rossz időjárás</p>	<p>alacsony</p>	<ul style="list-style-type: none"> • megfelelő időzítés • időjárás-jelentések figyelemmel kísérése • a figyelem felhívása a réteges öltözködés szükségességére • esőálló felszerelés beszerzése 	<ul style="list-style-type: none"> • megfelelő felszerelés ellenőrzése • ennek hiányában a túra elhalasztása • réteges öltözködés • megfelelő felszerelés használata 	<ul style="list-style-type: none"> • szükség esetén útvonal-módosítás • vésszituációban a túra ideiglenes felfüggesztése vagy teljes lefújása! 	<ul style="list-style-type: none"> • felszereléslista újratervvézése • döntések újraértékelése • tanulságok levonása
<p>lemaradás, elveszés</p>	<p>magas</p>	<ul style="list-style-type: none"> • szabályalkotás és a szabályok tudatosítása • felkészítés a terepen való tájékozódásra, térkép-, tájolóhasználat gyakorlása 	<ul style="list-style-type: none"> • a csoporttal maradni • lemaradás esetén időben jelezni • rendszeres létszámenőrzés • személyes példamutatás 	<ul style="list-style-type: none"> • jelzősip, mobiltelefon, GPS használata • visszajutni az előző beazonosított helyre • pánik elkerülése • szervezett keresés haldéktalan megkezdése • szükség esetén segítők és rendőrség bevonása, a szülők tájékoztatása • az ismétlődés lehetőségének megakadályozása 	<ul style="list-style-type: none"> • az eset elemzése • megoldások keresése • döntések újraértékelése • tanulságok levonása
<p>fáradtság, kimerültség</p>	<p>közepes</p>	<ul style="list-style-type: none"> • a célcsoport adottságainak és felkészültségének megfelelő útvonal és terep választása • megfelelő felszerelés (bakancs, hátizsák) beszerzése • előző éjszakai megfelelő pihenés 	<ul style="list-style-type: none"> • megfelelő felszerelés (bakancs, hátizsák) használata • útközben fogyasztható könnyű ételek, tápláló olajos magvak, gyümölcsök, müzliszelet, csokoládé • pihenők megfelelő hossza és ütemezése 	<ul style="list-style-type: none"> • csomagkönnyítés • pihenők beiktatása • szükség esetén útvonal-módosítás 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • döntések újraértékelése • tanulságok levonása

Kockázati tényező	Veszélyessége	Lehetséges megelőzés a tervezés és szervezés során	Lehetséges megelőzés a túra közben (folyamatokban)	Mit lehet tenni, ha mégis bekövetkezik?	A túra utáni lehetséges eljárások
éhség, szomjúság, kiszáradás	közepes	<ul style="list-style-type: none"> a résztvevők felkészítése, tennivalók tudatosítása bőséges, laktató, nem romlandó élelmiszerek beszerzése 	<ul style="list-style-type: none"> étkezés, folyadékpótlás biztosítása, ellenőrzése 	<ul style="list-style-type: none"> szükség esetén az ételmiszert megosztani egymással élelem, folyadék pótlása, beszerzése/vásárlása 	<ul style="list-style-type: none"> az okok felkutatása étkezések és folyadékpótlás tartalmának, rendszerességének felülvizsgálata döntések újraértékelése tanulságok levonása
baleset, sérülés	magas	<ul style="list-style-type: none"> megfelelő felszerelés (bakancs, hátizsák) beszerzése a célcsoport adottságainak és felkészültségének megfelelő útvonal és terep választása egészségügyi láda felszerelése egészségügyi adatlapok kitöltése egészségügyi ellátásért felelős személy kijelölése mentőcsapat felállítása szabályok kialakítása, ismertetése telefonszámlista rögzítése 	<ul style="list-style-type: none"> önfegyelem szabályok betartása és betartatása a legkisebb sérülés esetén is azonnal értesíteni a vezetőt vagy az egészségügyi ellátásért felelős személyt 	<ul style="list-style-type: none"> egészségügyi láda használat az egészségügyi ellátásért felelős személy megfelelő beavatkozása súlyosabb esetben orvosot, mentőt hívni szülőket értesíteni az ismétlődés lehetőségének megakadályozása 	<ul style="list-style-type: none"> az okok felkutatása a döntések újraértékelése az egészségügyi felszerelés tartalmának kontrollálása az egészségügyi adatlap tartalmának ellenőrzése, ha szükséges, korrekciója tanulságok levonása egészségügyi képzés, tanfolyam

<p>alkohol- és drogfogyasztás¹</p>	<p>magas</p>	<ul style="list-style-type: none"> • személyes meggyőzés • szabályismertetés • a szabályszegés következményeinek ismeretése 	<ul style="list-style-type: none"> • személyes példamutatás • folyamatos nevelői jelenlét • túra közben is felhívni a veszélyekre a figyelmet 	<ul style="list-style-type: none"> • a helyzet felismerése • további fogyasztás megakadályozása • Kerüljön a fogyasztó nyugalmi helyzetbe, védett, biztonságos környezetbe! • folyamatos, állandó nevelői felügyelet biztosítása • súlyosabb esetben orvost, mentőt hívni • az előzetesen tisztázott következményeket fogadatosítani • megfelelő „tisztá” helyzetben kommunikáció az érintettekkel 	<ul style="list-style-type: none"> • szülők értesítése • kommunikáció az érintettekkel • az előzetesen tisztázott következmények fogadtosítása • az okok felkutatása • tanulságok levonása
--	--------------	--	--	---	---

1 A diákok drogfogyasztására vonatkozó törvényi szabályozást az 1993. évi LXXIX. törvény (közoktatási törvény), illetve annak 2. számú mellékletében foglalt, „Adatkezelés közoktatási intézményben” című rész rendezi. Eszerint általában a pedagógusnak a szülő felé jelzési kötelezettsége van, a szülővel mindent lehet közölni, de kötelező akkor, ha az a gyermek jogainak megóvása érdekében szükséges. Vannak kivételek, például amikor a szülői közrehatás okoz a gyermeknek problémát, veszélyhelyzetet (például megverik érte otthon). Itt is helye van tehát a mérlegelésnek. Amennyiben a gyermek súlyos veszélyhelyzetben van, abban az esetben a pedagógus köteles értesíteni a gyermekvédelmi szolgálatot, de az alkoholfogyasztás nem minősül bűncselekménynek, egy darab Extasy tabletta birtoklása pedig biztos, hogy nem veszélyhelyzet. A rendőrség felé ilyenkor sincs jelentési kötelezettség. A problémát mindenképp pedagógiai problémaként kell kezelni és nem bűncselekményként! Ez azonban nem zárja ki, sőt feltételezi a szülők bevonását! Persze a tiltott szerekkel való kereskedés már más kategória!

Lehetséges pszichikai kockázatok a résztvevőkre nézve

Kockázati tényező	Veszélyessége	Lehetséges megelőzés a tervezés és szervezés során	Lehetséges megelőzés a túra közben (folyamatosan)	Mit lehet tenni, ha mégis bekövetkezik?	A túra utáni lehetséges eljárások
ráhangolódás hiánya, felkészületlenség, tájékozatlanság	közepes	<ul style="list-style-type: none"> • közös szervezés – szakcsoportok munkája • kockázatokról való tájékoztatás és az azokra történő felkészítés 	<ul style="list-style-type: none"> • szükség esetén tájékoztatás 	<ul style="list-style-type: none"> • kommunikáció az érintettekkel 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • a tájékoztatás módszerek, csatornáinak és ütemezésének felülvizsgálata • tanulságok levonása
szakcsoportok feladatainak megoldatlansága	közepes	<ul style="list-style-type: none"> • felkészülés, alapos tervezés • ellenőrzési pontok, bejáratások beiktatása • állandó kapcsolat a vezetők és a szakcsoportok között 	<ul style="list-style-type: none"> • indulás előtti ellenőrzés • erősebb kontroll • napi értékelések során a következő nap megfelelő előkészítése 	<ul style="list-style-type: none"> • segítségnyújtás • napi értékelések során a történetek megbeszélése • korrekció 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • a szakcsoportok munkájának felülvizsgálata • az ellenőrzés gyakorlatának felülvizsgálata • a szakterületek felosztásának felülvizsgálata

<p>pszichikai ki- merültség</p>	<p>magas</p>	<ul style="list-style-type: none"> • célcsoportnak megfelelő túra tervezése az alapvető feltételek (időtartam, útvonal hossza, terep, pihenők) tekintetében éppúgy, mint az elérhető nevelési és oktatási célok kitűzését illetően 	<ul style="list-style-type: none"> • pihenők beiktatása • kommunikáció • lelkesítés, motiválás • a résztvevők visszajelzése egymásnak • egymás munkájának elismeretése • dicséret, elismerés a fel- nőttektől, vezetőktől 	<ul style="list-style-type: none"> • pihenő beiktatása • kommunikáció az érintettekkel • tározott célok feldolgozása, értékelése • lelkesítés, motiválás • szükség esetén útvonal- módosítás 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • az előzetes nevelési és oktatási célok felülvizsgálata • az előzetes tájékoztatás hatékonyságának felülvizsgálata • fizikai és pszichikai ellátás kölcsönhatásainak vizsgálata • esetlegesen előforduló vész- helyzetek, incidensek és krízisek elemzése • a résztvevők egymáshoz való viszonyának elemzése • a csoportfolyamatok vizsgálata • döntések újraértékelése • tanulságok levonása
<p>fegyelmélet- len, felelőtlen magatartás</p>	<p>magas</p>	<ul style="list-style-type: none"> • szabályismertetés • a szabály megszegésével járó következmények ismertetése • felelősségtudat kialakítása • kockázatokról való tájékoztatás és az azokra történő felkészülés 	<ul style="list-style-type: none"> • személyes példamutatás • folyamatos nevelői jelenlét • túra közben is felhívni a veszélyekre a figyelmet • következetesség 	<ul style="list-style-type: none"> • a helyzet felismerése • ismétlődés lehetőségének megakadályozása • folyamatos, állandó nevelői felügyelet biztosítása • nyugodt helyzetben kommunikáció az érintettekkel • a csoport összehívása • az előzetesen tisztázott következmények fogantatásosítása 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • kommunikáció az érintettekkel • a döntések újraértékelése • az előzetesen tisztázott következmények fogantatásosítása • tanulságok levonása

Kockázati tényező	Veszélyessége	Lehetséges megelőzés a tervezés és szervezés során	Lehetséges megelőzés a túra közben (folyamatosan)	Mit lehet tenni, ha mégis bekövetkezik?	A túra utáni lehetséges eljárások
a túra meg- unása	alacsony	<ul style="list-style-type: none"> • közös szervezés • szakcsoportok munkája, felkészülése • előzetes, részletes információk 	<ul style="list-style-type: none"> • mindenkinek legyen feladata • szakcsoportok munkája, tevékenysége • túra közbeni játékos ki-egészítő tevékenységek 	<ul style="list-style-type: none"> • megbeszélés – új kihívások felkutatása • kommunikáció az érintettekkel • pihenő beiktatása • játék beiktatása • a többi résztvevő segítségét kérni, hogy figyeljenek jobban társukra 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • az előzetes nevelési és oktatási célok felülvizsgálata • az előzetes tájékoztatás hatékonyságának felülvizsgálata • tanulságok levonása
saját célok megvalósulása helyett kudarc, csalódás önma- gukban	közepes	<ul style="list-style-type: none"> • elérhető célok kitűzése • saját célok ismertetése a többi résztvevővel 	<ul style="list-style-type: none"> • kommunikáció az érintettekkel • dicséret, elismerés a fel- nőttektől • dicséret, elismerés a többi résztvevőtől 	<ul style="list-style-type: none"> • lehetőség keresése az eredeti célok megvalósítására • célok felülvizsgálata, új célok megfogalmazása • kommunikáció az érintettekkel 	<ul style="list-style-type: none"> • pszichikai és fizikai okok vizsgálata • az eredeti célok realizálásának felülvizsgálata • tanulságok levonása
konfliktusok, csalódás a csoportban	közepes	<ul style="list-style-type: none"> • a csoporttal szembeni egyéni elvárások ismeretése a többi résztvevővel • előzetes közös tevékenység, szakcsoportok felkészítése • csoporton belüli viszonyok felmérése 	<ul style="list-style-type: none"> • kommunikáció az érintettekkel • napi értékelések során a történetek megbeszélése • pozitív hozzáállás 	<ul style="list-style-type: none"> • kommunikáció az érintettekkel • napi értékelések során a történetek megbeszélése 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • kommunikáció az érintettekkel • tanulságok levonása

Lehetséges pszichikai kockázatok a vezetőkre nézve

Kockázati tényező	Veszélyessége	Lehetséges megelőzés a tervezés és szervezés során	Lehetséges megelőzés a túra közben (folyamatosan)	Mit lehet tenni, ha mégis bekövetkezik?	A túra utáni lehetséges eljárások
csalódás a célok meg nem valószínűsítése miatt	magas	<ul style="list-style-type: none"> • célcsoportnak megfelelő túra tervezése az elérhető nevelési és oktatási célok kitűzését illetően • a résztvevők felkészítése • szabályalkotás és a szabályok tudatosítása • saját célok ismertetése a többi résztvevővel • jó kommunikáció a résztvevőkkel és a vezetőkkel 	<ul style="list-style-type: none"> • jó kommunikáció a résztvevőkkel és a vezetőkkel • célok folyamatos kontrollja • napi értékelések során a történetek megbeszélése • pozitív hozzáállás 	<ul style="list-style-type: none"> • kommunikáció a résztvevőkkel és a vezetőkkel • célok módosítása • napi értékelések során a történetek megbeszélése 	<ul style="list-style-type: none"> • okok felkutatása • célok felülvizsgálata • tanulságok levonása

<p>Kockázati tényező</p> <p>konfliktus egyes résztvevőkkel, vezetőikkel vagy a csoporttal, elbizonytalanodás, vezetői elfogadottság romlása</p>	<p>Veszélyessége</p> <p>magas</p>	<p>Lehetséges megelőzés a tervezés és szervezés során</p> <ul style="list-style-type: none"> • képzett, elfogadott, kompetens, döntésképes vezető kijelölése • a célcsoport adottságainak és felkészültségének megfelelő útvonal és terep választása • elérhető célok kitűzése • a résztvevők és a vezető-társak személyes céljainak megismerése • saját célok ismertetése a többi résztvevővel • jó kommunikáció a résztvevőkkel és a vezetőikkel • szabályalkotás és a szabályok tudatosítása • felelősségtudat kialakítása • előtúra lebonyolítása a vezetőikkel • előtúra lebonyolítása a résztvevőkkel • résztvevők felkészítése a kockázatokról való tájékoztatás és az azokra történő felkészülés • saját felkészülés, ráhangolódás • megfelelő mentális és fizikai kondíció • előző éjszaka megfelelő pihenés 	<p>Lehetséges megelőzés a túra közben (folyamatosan)</p> <ul style="list-style-type: none"> • megfelelő mentális kondíció • folyamatos kockázatkezelés, az előre eltervezetteknek megfelelően 	<p>Mit lehet tenni, ha mégis bekövetkezik?</p> <ul style="list-style-type: none"> • nyugalom megőrzése • kommunikáció a résztvevőkkel és a vezetőkkel • az ismétlődés lehetőségének megakadályozása • napi értékelések során a történetek megbeszélése • következetes vezetői magatartás 	<p>A túra utáni lehetséges eljárások</p> <ul style="list-style-type: none"> • okok felkutatása • döntések újraértékelése • tanulságok levonása
---	--	--	--	--	--

Lehetséges kockázatok a csoportra, közösségre nézve

Kockázati tényező	Veszélyessége	Lehetséges megelőzés a tervezés és szervezés során	Lehetséges megelőzés a túra közben (folyamatosan)	Mit lehet tenni, ha mégis bekövetkezik?	A túra utáni lehetséges eljárások
vezető kiesése	magas	<ul style="list-style-type: none"> megfelelő vezetői létszám és póttag biztosítása 	<ul style="list-style-type: none"> Ha a vezetők száma nem elégséges, nem szabad elindulni! 	<ul style="list-style-type: none"> Ha a vezetők száma nem elégséges, nem szabad folytatni a túrát! 	<ul style="list-style-type: none"> okok felkutatása döntések újraértékelése tanulások levonása
túl magas elvárások	közepes	<ul style="list-style-type: none"> célcsoportnak megfelelő túra tervezése az alapvető feltételek (időtartam, útvonal hossza, terep, pihenők) tekintetében éppúgy, mint az elérhető nevelési és oktatási célok kitűzését illetően 	<ul style="list-style-type: none"> elvárások módosítása 	<ul style="list-style-type: none"> elvárások módosítása 	<ul style="list-style-type: none"> okok felkutatása döntések újraértékelése tanulások levonása
nem megfelelő csapatösszetartás	magas	<ul style="list-style-type: none"> mindenki számára egyértelmű követelmények következetesség 	<ul style="list-style-type: none"> mindenki számára egyértelmű követelmények következetesség 	<ul style="list-style-type: none"> átbeszélés napi értékelések során a történetek megbeszélése 	<ul style="list-style-type: none"> okok felkutatása döntések újraértékelése tanulások levonása
eltevődés	magas	<ul style="list-style-type: none"> előtúra, a terep bejárása a vezetőkkel és a résztvevőkkel felkészítés a terepen való tájékozódásra, térkép-, tájolóhasználat gyakorlása mentőcsapat kialakítása 	<ul style="list-style-type: none"> tervezett útvonal betartása tájékozódási pontok rendszeres beazonosítása a térképen útjelölések beazonosítása, pontos tájékozódás csoporttal maradni 	<ul style="list-style-type: none"> jelzősip, mobiltelefon, GPS alkalmazása visszatalálni az előző beazonosított helyre pánik megelőzése 	<ul style="list-style-type: none"> okok felkutatása döntések újraértékelése tanulások levonása

Lehetséges kockázatok az intézményre (szervezetre) nézve (ami árt az iskola jó hírének...)

Kockázati tényező	Veszélyessége	Lehetséges megelőzés a tervezés és szervezés során	Lehetséges megelőzés a túra közben (folyamatosan)	Mit lehet tenni, ha mégis bekövetkezik?	A túra utáni lehetséges eljárások
baleset	magas	<ul style="list-style-type: none"> • megfelelő felkészülés • megfelelő felszerelés (bakancs, hátizsák) beszerzése • a célcsoport adottságainak és felkészültségének megfelelő útvonal és terep választása • egészségügyi láda felszerelése • egészségügyi adatlapok kitöltése • egészségügyi ellátásért felelős személy kijelölése • szabályok kialakítása, ismertetése • telefonszámlista rögzítése • megfelelő pedagóguslétszám biztosítása • vezetői kontroll • mentőcsapat kialakítása • szervezési sztenderdek kialakítása 	<ul style="list-style-type: none"> • szabályok betartása és betartatása • a legkisebb sérülés esetén is a vezető vagy az egészségügyi ellátásért felelős személy azonnali értesítése 	<ul style="list-style-type: none"> • a sérült ellátása, egészségügyi láda használata • az egészségügyi ellátásért felelős személy megfelelő beavatkozása • súlyosabb esetben orvos, mentőt hívni • az ismétlődés lehetőségének megakadályozása • ha szükséges, a túra befejezése • az érintettek értesítése (szülők, iskola/szervezet) 	<ul style="list-style-type: none"> • pontos információk közlése a történekről, a baleset elhárításának körülményeiről és a következményekről, megakadályozva a pletykák terjedését • az okok felkutatása • a döntések újraértékelése • az egészségügyi felszerelés tartalmának kontrollálása • az egészségügyi adatlap tartalmának ellenőrzése, ha szükséges, korrekciója • tanulságok levonása • egészségügyi képzés, tanfolyam • szervezési sztenderdek kialakítása

elvezetés	magas	<ul style="list-style-type: none"> szabályalkotás és a szabályok tudatosítása a célcsoport adottságainak és felkészültségének megfelelő útvonal és terep választása előtúra, a terep bejárása a vezetőkkel és a résztvevőkkel felkészítés a terepen való tájékozódásra, térkép- és tájolóhasználat gyakorlása telefonszámlista rögzítése megfelelő pedagóguslétszám biztosítása mentőcsapat kialakítása vezetői kontroll 	<ul style="list-style-type: none"> tervezett útvonal betartása rendszeres létszámlenörzés 	<ul style="list-style-type: none"> pánik megelőzése szervezeti keresés haldéktalan megkezdése szükség esetén segítők és rendőrség bevonása, a szülők tájékoztatása az ismétlődés lehetőségének megakadályozása 	<ul style="list-style-type: none"> az eset elemzése az okok felkutatása döntések újraértékelése tanulságok levonása
------------------	-------	--	---	--	---

Kockázati tényező	Veszélyessége	Lehetséges megelőzés a tervezés és szervezés során	Lehetséges megelőzés a túra közben (folyamatosan)	Mit lehet tenni, ha mégis bekövetkezik?	A túra utáni lehetséges eljárások
Alkohol- és drogfogyasztás	magas	<ul style="list-style-type: none"> • személyes meggyőzés • szabályismertetés • a szabály megszegése következményeinek ismertetése • megfelelő pedagóguslétszám biztosítása 	<ul style="list-style-type: none"> • személyes példamutatás • folyamatos nevelői jelenlét • túra közben is felhívni a veszélyekre a figyelmet 	<ul style="list-style-type: none"> • a helyzet felismerése • további fogyasztás megakadályozása • folyamatos, állandó nevelői felügyelet biztosítása • súlyosabb esetben orvosot, mentőt hívni • az előzetesen tisztázott következményeket fogadatosítani • megfelelő „tisztá” helyzetben kommunikáció az érintettekkel 	<ul style="list-style-type: none"> • szülők értesítése • kommunikáció az érintettekkel • az előzetesen tisztázott következmények fogadatosítása • az okok felkutatása • tanulságok levonása
Pedagógus nem megfelelő viselkedése	magas	<ul style="list-style-type: none"> • képzett, elfogadott, kompetens, döntésképes vezető kijelölése • szabályalkotás és a szabályok tudatosítása • felelősségtudat kialakítása • vezetői kontroll 	<ul style="list-style-type: none"> • a pedagógus önkontrollja • a pedagógusok egymás közötti kommunikációja, visszajelzések egymásnak • napi vezetői értékelések 	<ul style="list-style-type: none"> • a pedagógusok egymás közötti kommunikációja, visszajelzések egymásnak • az ismétlődés lehetőségének megakadályozása • következetes vezetői magatartás 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • tanulságok levonása • amennyiben szükséges, az iskolavezetés tájékoztatása
Vezető kiesése	magas	<ul style="list-style-type: none"> • megfelelő vezetői létszám és póttag biztosítása 	<ul style="list-style-type: none"> • Ha a vezetők száma nem elégséges, nem szabad elindulni! 	<ul style="list-style-type: none"> • Ha a vezetők száma nem elégséges, nem szabad folytatni a túrát! 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • a döntések újraértékelése • tanulságok levonása

<p>Konfliktus egyes résztvevőkkel, vezetőkkel vagy a csoporttal; elbizonytalanodás; vezetői elfogadottság romlása</p>	<p>magas</p>	<ul style="list-style-type: none"> • képzett, elfogadott, kompetens, döntésképes vezető kijelölése • a célcsoport adottságainak és felkészültségének megfelelő útvonal és terep választása • elérhető célkitűzése • a résztvevők és a vezetőtársak személyes céljainak megismerése • saját célok ismertetése a többi résztvevővel • jó kommunikáció a résztvevőkkel és a vezetőkkel • szabályalkotás és a szabályok tudatosítása • felelősségtudat kialakítása • előtúra lebonyolítása a vezetőkkel és a résztvevőkkel • résztvevők felkészítése • a kockázatokról való tájékoztatás és az azokra történő felkészülés 	<ul style="list-style-type: none"> • megfelelő mentális konció • folyamatos kockázatelemzés, az előre eltervezetteknek megfelelően 	<ul style="list-style-type: none"> • nyugalom megőrzése • kommunikáció a résztvevőkkel és a vezetőkkel • az ismétlődés lehetőségének megakadályozása • napi értékelések során a történetek megbeszélése • következetes vezetői magatartás 	<ul style="list-style-type: none"> • az okok felkutatása • a döntések újraértékelése • tanulságok levonása
--	--------------	--	--	--	---

A közölt táblázatok természetesen csak gondolat kísérletnek tekinthetők, nem sablonok, így nem pótolhatják azt a munkát, amelynek során a túra szervezői az aktuális célcsoportnak, úticélnak és a túra más kondícióinak megfelelően **valóban végiggondolják** az esetleges tennivalókat a **valóban létező és meglévő kockázati tényezőkből kiindulva**. A mi lehetőségeink e helyütt csupán ötletadásra korlátozódnak! A kockázatelemzésnek **konkrét tevékenységnek** kell lennie. Nincsenek általános, mindig, minden körülmények között bármely célcsoportra, útvonalra és helyzetre érvényes, rutinból kipipálható pontjai. Nem olyan, hogy egyszer megcsináljuk, aztán megállapítjuk, hogy ehhez is értünk, ezt is tudjuk. Ez egy folyamat, amelyet mindig újra és újra közösen kell végiggondolnunk, végigjárnunk, hiszen csak ebben az esetben tárulnak fel a valódi kockázatok és a valódi megelőzést biztosító lépések, illetve a valóban hatékony reakciók! Ne sajnáljuk a végiggondolására, végigbeszélésére az időt és az energiát! Természetesen ebben is megszerezhető a megfelelő jártasság, tapasztalat, amivel könnyebb lesz, kevesebb időt vesz igénybe, és gyorsabban működik.

A pedagógusok, túravezetők feladatai összefoglalva

- végiggondolni, elemezni a kockázatokat és azok veszélyességének fokát;
- az előkészítés során mindent megtenni a megelőzés érdekében (könnyebb megelőzni a bajt, mint kezelni!);
- a túra során a veszélyességnek megfelelően mindent megtenni a megelőzésért;
- figyelemmel kísérni bekövetkezésük lehetőségét, az esetleges veszélyhelyzetek kialakulását;
- incidens esetén azonnali reakció (ez nem feltétlenül beavatkozás, lehet csupán megfigyelés is, ha a csoport maga is helyesen oldja meg, kezeli a helyzetet!);
- krízis esetén azonnali cselekvő, aktív beavatkozás;
- a túra után súlyosságának megfelelően foglalkozni a felmerült helyzettel.

3.6 A túra részletes programtervének és az előkészítő szakasz forgatókönyvének elkészítése, a feladatok kiosztása

Programterv és részletes szervezési forgatókönyv

Készítsünk programtervet magáról a túráról, amelyben leírjuk, mi történik a gyülekezéstől a hazaérkezésig (mintaként szolgálhat **M1** jelű mellékletünk). Amikor ez megvan, akkor készítjük el a túra megszervezésének részletes forgatókönyvét. Ez

összefoglal minden teendőt az első vezetői megbeszéléstől vagy közös ötletbörzétől egészen a túrát követő értékelő megbeszélésig vagy a pénzügyi lezárásig. Ha szükséges, folyamatosan korrigáljuk, aktualizáljuk, bővítjük és egészítjük ki ez utóbbit! A cél, hogy összeállítsunk egy átfogó és minden szervező számára áttekinthető feljegyzést, ami **időrendi sorrendben** tartalmazza az elvégzendő feladatokat. Minden feladathoz társítsunk határidőt és felelőst is!

A felelősök felkérése

Egy újabb szervezői megbeszélés keretében válasszunk felelőst minden egyes feladat mellé. (Ha ez nem történik meg, akkor két lehetőség áll fenn: nem lesz elvégezve a feladat, vagy nekünk magunknak kell megcsinálni!) A felelős kötelessége, hogy

- az adott feladatot átgondolja, részleteiben megtervezzé,
- összeállítsa a végrehajtás folyamatát,
- és készítse el az ehhez szükséges eszközök listáját.

Az egyes feladatok felelőseinek folyamatosan informálnia kell a főszervezőt! Felelős lehet pedagógus, külső bevont szakember, szülő, ifi, animátor és akár gyerek is. Ebben az esetben **a munka és a feladat delegálható – a felelősség azonban nem!** A felelősség mindenképpen a főszervezőé marad!

3.7 Szakcsoportok létrehozása

A túra leendő résztvevőit osszuk szakcsoportokra! Egy-egy szakcsoportban lehetőleg 3–6 fő legyen, ekkora létszámú csoport még hatékonyan tud együtt dolgozni úgy, hogy mindenki véleménye és ötlete érvényesülhessen. Fiatalabbak esetében erősebben, idősebbeknél már kevésbé kell moderálni a tevékenységüket, viszont minden korosztálynál pontosan meg kell határozni, hogy mit várunk el a csoporttól, és mikorra kell elkészülniük a munkával.

A csoportok feladata, hogy a szervezés egyes elemeit végiggondolják, megtervezzék, felkészüljenek rá, és a többieket is felkészítsék! Természetesen minden szakcsoportnak folyamatosan egyeztetni kell a főszervezővel. Minden csoportnak a 3.5 alfejezetben leírtak alapján végig kell gondolnia a tevékenységük közben felmerülhető kockázatokat és azok kezelését is! Nem lehet azonban minden feladatot rájuk bízni! A pénzt ne a résztvevők kezeljék, az útvonal kijelölését, a szállás foglalását és az étkezés megrendelését is mi végezzük!

A csoportok a túra idején is együtt maradnak majd, és folytatják a tevékenységet, amire felkészültek. Jó, ha a túra lezárása után néhány nappal közösen értékelik is az elvégzett munkát.

Ez a fajta, szakcsoportokon alapuló munkamegosztás a szervező dolgát megkönnyítheti, de előfordulhat, hogy éppen fordítva történik, és a szervezőre bonyolultabb, nehezebb feladatot ró egy csoport működésének segítése vagy működtetése. Néha nehezebb motiválni egy csoportot a megfelelő lépésekre, mint hogy rutinból megtegyük azokat mi magunk. Mégis érdemes azonban időt és energiát szánni erre, hiszen így a csoport tagjait tanulási szituációba hozzuk. A szervezés során saját maguk gondolják végig a feladatokat, és próbálnak azokra megoldásokat találni. Ezzel nem csak új ismereteket szereznek, hanem nő a túra iránti felelősségérzetük, azonosulnak a feladattal, és nagyfokú együttműködés alakul ki a csoportban.

Az alábbiakban felsorolunk néhány lehetséges szakcsoportot feladatköreikkel együtt, de természetesen ezek más koncepció szerint is kialakíthatók.

„Biztonság, baleset-megelőzés, egészségügy, higiénia” szakcsoport

Maximálisan fel kell készülnünk arra, hogy a túrázók folyamatosan a lehető legnagyobb fizikai és lelki biztonságot kaphassák, és sérülés esetén a lehető legrövidebb időn belül megfelelő ellátáshoz juthassanak. Ezért célszerű külön szakcsoportot létrehozni erre a területre.

Feladata lehet:

- egészségügyi csomag összeállítása, beszerzése
- felkészülés az egészségügyi csomag szakszerű használatára
- higiéniai szabályok ismertetése a résztvevők számára
- egyéni (szappan, WC-papír, fogkefe, fogkrém, törölköző...) és csoportos (például nedves törölkendő) kellékek listájának összeállítása
- a túra ideje alatt a szabályok betartásának felügyelete

Ne feledjük: A biztonság megteremtése és garantálása elsődlegesen nekünk, szervezőknek a feladata, és kizárólag a mi felelőségünk!

„Ellátás, étel-ital” szakcsoport

Feladata lehet:

- az étrend összeállítása
- költségkalkuláció
- bevásárlás

- a túrán a főzés, vagy legalábbis az ételek elkészítése (például hidegcsomag, vagy könnyű reggeli előállítás)
- megfelelő ellátás és az élelmiszerek ellenőrzése

„Felszerelés, logisztika, utazás” szakcsoport

Feladata lehet:

- írásbeli lista készítése az egyéni és közösségi felszerelésekről
- a közös felszerelés arányos szétosztása a túrázók között
- a szállással kapcsolatos minden tennivaló: sátrak, hálósákok beszerzése és előkészítése...
- az utazás megtervezése
- indulás előtt ellenőrizni az egyéni és a közösségi felszerelést

„Tájékozódás, útvonal, időbeosztás” szakcsoport

Feladata lehet:

- az útvonal előzetes bejárásában való közreműködés
- az útvonal bemutatása térképen, fényképekkel, más módon
- tájoló, térkép használatának megtanítása a többieknek
- a túra ideje alatt a tervezett időbeosztás betartásának ellenőrzése

„Útközbeni pihentető tevékenységek, esti játékok” szakcsoport

Feladata lehet:

- egyszerű játékok összeállítása az utazás, várakozás idejére
- szükséges kellékek (kocka, kártya, labda...) beszerzése, szállítása
- játékok megtanítása, vezetése, irányítása

3.8 A szállás kiválasztása

Többnapos túrázás esetén el kell döntenünk, hogy hol és hogyan fogjuk tölteni az éjszakákat. Vegyük figyelembe, hogy az egész napos túrázás még egyszerűbb terepen is megterhelő lehet. Szükséges, hogy megfelelő körülmények között tudjuk kipihenni magunkat. Döntsük el, hogy házban vagy sátorban szeretnénk majd tölteni az éjszakát. Az egyéb vadregényes megoldásokat csak tapasztalt túrázóknak javasoljuk.

Amennyiben a házat választjuk, akkor nézzünk utána, hogy a túra útvonalán hol és milyen szálláshelyek kínálóznak, és azok megfelelnek-e az igényeinknek. Érdeemes mindennek nagyon kö-

rültekintően utánajárni, mert késő lesz, ha csak a helyszínen derülnek ki az esetleges problémák. Az alábbiakban néhány ötletet soroltunk fel, amire érdemes odafigyelni egy-egy szállás lefoglalása előtt:

- Rendelkezik-e a szálláshely elegendő férőhellyel?
- Van-e víz, és az iható-e?
- Van-e áram? Ha nincs, akkor van-e más lehetőség világításra?
- Van-e (meleg vizes) tisztálkodási, illetve zuhanyozási lehetőség?
- Mennyi és milyen illemhellyel rendelkezik?
- Ha szükséges, akkor tudjuk meg azt is, hogy milyen fűtési lehetőségek vannak, és kinek kell gondoskodnia annak működtetéséről, nekünk vagy a bérbeadónak?
- Mennyibe kerül? Van-e kedvezmény? Mikor és kinek fizetünk?
- Fogadnak bennünket a helyszínen, vagy előzetesen kapunk hozzá kulcsot?
- Ágyneműt nekünk kell biztosítanunk magunknak, vagy kapunk ott?
- Étkezést tudnak-e biztosítani; ha nem, van-e főzési lehetőség?
- Milyen egyéb ötlete, kérése, jó tanácsa van a bérbeadónak számunkra?

Nem kell a szálláshelyünknek egy luxusszálloda ellátásával és szolgáltatásával rendelkeznie, természetesen szerényebb körülményekkel is beéri túrázó társaságunk. Azt azonban mindenképpen tudnunk kell, hogy mi vár ott ránk, fel kell készülnünk, hogy a hiányokat pótoljuk, és a problémákat megoldjuk.

A sátorban való alváshoz vegyük figyelembe az időjárási viszonyokat. Fontos mérlegelnünk, hogy mekkora többletsúlyt és tömeget jelent a sátorozás, hiszen nem csak a sátrat, hanem az alváshoz szükséges egyéb kellékeket is magunkkal kell vinnünk (például hálózsák, polifoam matrac). Gondoljuk végig, hogy meg tudjuk-e oldani a sátrak – és esetleg a csomagjaink egy részének – szállítását más módon. Megoldást jelenthet, ha egy szervező, szülő vagy erre a célra felkért ismerős autóval szállítja a felszerelést a kijelölt helyre. Amennyiben erre nincs lehetőségünk, akkor igyekezzünk kisméretű, könnyű sátrakat választani, figyelembe véve, hogy egy-egy sátorban nem csak a résztvevőknek kell elférniük, hanem a csomagoknak is. Nézzünk utána, hogy a tervezett sátorhelyen engedélyezett-e a sátorozás, van-e a környéken bármilyen jellegű veszélyforrás.

3.9 A költségvetés elkészítése

A fent felsorolt ismeretek birtokában itt az ideje, hogy összeállítsuk a túra költségvetését, aminek tartalmaznia kell a túra várható kiadásait és bevételeit egyaránt. A költségvetésben külön pontokban tüntessük fel az egyéni (minden résztvevőt egyenként terhelő) és a közösségi kiadásokat. Így pontosan tudjuk, hogy a résztvevőkre nézve mekkora anyagi terhet jelent a túra, és mekkora összeget kell előteremtenünk a közös költségek fedezésére.

A várható kiadásainkat érdemes aszerint is felbontani, hogy mire mennyit kell költenünk a szervezési szakaszban (túra előtt), mennyit a lebonyolítás idején (a túra alatt) és mennyit a záró szakaszban (túra után).

Előfordulhat, hogy nem kell mindent megvásárolnunk! Elegendő az is, ha béreljük vagy kölcsönkérjük a szükséges eszközök egy részét.

3.10 Válságterv, felkészülés a váratlan helyzetekre

Próbáljunk meg felkészülni a váratlan helyzetekre. Ez nehéz feladat, de mégis könnyebb otthon, tiszta fejjel végiggondolni, mint túra közben, fáradtan rögtönözni. Készítsünk „B-tervet” minden eshetőségre, vizsgáljuk meg egy válságtáb, afféle mentőcsapat felállításának módját! Az alábbiakban felsorolunk néhány kérdést, amikre nem árt választ keresni!

Mit tegyünk, ha

- valaki valamilyen sérülés (vagy más ok miatt) nem tudja folytatni a túrát?
- a vezető megsérül a túra közben?
- még a túra megkezdése előtt sérül meg a vezető?
- a fontosabb kellékeink valamelyike használhatatlanná válik?
- a szállás nem megfelelő, vagy az élelemmel problémák adódnak?

3.11 Döntés

Az eddig összegyűjtött gondolatok, ötletek, információk alapján döntsük el, hogy megvalósíthatók-e a terveink? Lesz-e rá elegendő időnk, energiánk, kedvünk, pénzünk, résztvevőnk, hogy megszervezzük a túrát? Fontos döntés ez, mert ha ezen a ponton visszalépünk, akkor a szervezői csapat eddig befektetett munkáján kívül mást nem veszítünk. Ha valamilyen okból úgy döntünk, hogy mégsem szervezzük meg a túrát, akkor eddig a pillanatig még nem költöttünk pénzt, nem írtunk alá szerződéseket,

és nem kértünk senkitől semmit. Nyugodt lelkiismerettel állhatunk el a szervezés folytatásától, az eddig elkészített terveinket pedig eltehetjük, és egy adandó alkalommal megvalósíthatjuk vagy újratervezhetjük. Ha a meglévő ismeretek birtokában felelősségteljesen a továbblépés mellett döntünk, akkor következhet a szervezés szakasza.

A túra szervezési szakaszának módszertanával cikksorozatunk 2. részében (B 1.3) foglalkozunk részletesen.

B
1.2
32

4. Ellenőrző lista

TERVEZÉS
☐ Célcsoport meghatározása
☐ Célok meghatározása
☐ A szervezői csapat kialakítása
☐ Ötletbörze szervezése
☐ Úti cél, útvonal, időtartam és időpont meghatározása
☐ Kockázatelemzés és kockázatkezelés
☐ A rendezvény forgatókönyvének és a túra programtervének elkészítése
☐ Szakcsoportok létrehozása
☐ Felelősök meghatározása
☐ Szállásigények megtervezése
☐ Kelléklista összeállítása
☐ Költségvetés elkészítése
☐ Válságterv elkészítése
☐ Döntés – Megvalósítjuk-e a túrát?

5. Melléklet

M1 *Részletes programterv (minta)*

Egy háromnapos túrára vonatkozó általános programtervet közlünk mellékletünkben.

Részletes programterv (minta)

M1

Első nap

Idő	Tevékenység
6.45	Vezetők megérkezése (15 perccel a meghirdetett találkozó előtt)
7.00	Gyülekezés az iskolában (Kényelmesebb, mint a bezárt iskola előtt!)
7.10–7.25	Az egyéni és közös felszerelések leltár szerinti ellenőrzése, becsomagolás véglegesítése, szükségletek elvégzése
7.30–7.40	Indulás előtti villámértékelés a vezetőknek (Ebben az időben is kell felügyelet a gyerekeknek!)
7.40–7.55	Kalandra fel! – a résztvevők indulás előtti motiválása, célkitűzések, ráhangolás
8.00–8.05	Létszámellenőrzés, indulás (Kb. 60 perccel később a meghirdetett gyülekezőhöz képest – talán 45 perc is elég, de 30 perc aligha!)
8.10–9.30	Utazás (Összességében lehetőleg ne legyen hosszabb 90–120 percnél. Egynapos túra esetén még másfél óra is túl sok.)
9.30	Megérkezés a túra kiindulási pontjára
9.30–9.40	Felszerelés és öltözék ellenőrzése, igazítása (Az öltözetünk rendszerint nem ugyanaz a túrán, mint a fűtött vonaton!)
9.40	Elindulás
folyamatosan	Rövidebb pihenők (35-45-55 percenként életkortól függően) Hosszabb pihenő 90-120-180 percenként
egy-két alkalommal	Túra közbeni kiegészítő tevékenységek, játékok
megközelítőleg 12.30 és 14.00 óra között	Ebédszünet, arra alkalmas helyszínen (esőház, padok, asztal, forrás, ivóvíz, szép kilátás...)
utána	A túra délutáni szakasza
kb. 15.30	<i>Egynapos túra esetén:</i> A túra vége (Az időterv innentől megegyezik a 3. nap 15.30 órától leírt programmal.)
17.00	<i>Többnapos túra esetén:</i> Megérkezés a szállásra (Nem később 17 óránál még nyáron sem!)
17.00–18.00	Technikai tennivalók a szálláson (Elhelyezkedés, felszerelés karbantartása... Ne legyen több, mint 60–90 perc!)
18.00–18.45	Közös étkezés (Nem később, mint 19 óra!)
19.00–20.30	Közösségi játékok (Maximum 90–120 perc elég!)
20.30–21.30	Szabadidő (90–120 perc elegendő. De ne maradjon el, szükségünk van szabadon felhasználható időre, kötetlen lazításra!)
21.30–21.45	Napzárás (Maximum 30 perc; a szabadidő és a napzárás akár fordított sorrendben is megvalósítható.)
22.00	Takarodó (Nem később 22 óránál!)

B
1.2
33

Második nap

Idő	Tevékenység
6.45	Ügyeletesek ébresztője (Maximum 15 perccel a csapat ébresztője előtt, de 6.30 előtt semmiképp!)
7.00	Ébresztő (Nem korábban 7 óránál!)
7.45–8.45	Reggeli
8.45–9.45	csomagolás – leltár – rendrakás – szállásátadás (Kevesebb mint 60 perc ritkán elég!)
9.45–10.00	A felszerelés ellenőrzése
9.55	Útnak indítás (5 perces beszélgetés, instrukciók, pszichikai felkészülés...)
10.00	Indulás (legkésőbb 10.00 órakor!)
10.00–16.00 között	<i>Megegyezik az első nap 9.40 és 16.00 óra közötti programjával.</i>
15.00	<i>Kétnapos túra esetén:</i> A túra vége (Az időterv inntől megegyezik a 3. nap 15.00 órától leírt programmal.)
17.00	<i>Háromnapos túra esetén:</i> Megérkezés a szállásra
17.00–22.00	<i>Megegyezik az első nap 17.00 és 22.00 óra közötti programjával.</i>

Harmadik nap

Idő	Tevékenység
6.45–15.00	<i>Megegyezik a második nap 6.45 és 16.00 óra közötti programjával.</i>
15.00	A túra végpontjának elérése (16 óránál nem később!)
15.10–15.25	Rövid lezáró beszélgetés
15.30–16.00	Tartalék idő, várakozás a minket hazaszállító közlekedési eszközre (Ne legyen több, mint 30 perc!)
16.00–17.40	Hazautazás (90–120 perc)
17.40	Hazaérkezés a gyülekezőhelyre (18 óránál nem később!)
17.50–18.00	Közösségi felszerelések átadása
18.00–18.15	Gyerekek átadása a szülőknek
18.15–19.00	Vezetői értékelés, zárás (Ne legyen több, mint 30–60 perc!)